

ВІДБУДОВА ЛІСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ РОЗМІНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ

Дане дослідження акцентує увагу на проблемах відновлення лісового сектору України в умовах війни з росією, зокрема виклики, пов'язані з розмінуванням територій. Оскільки тисячі гектарів лісів залишаються замінованими, це ускладнює підприємницьку діяльність і створює загрози для екосистем та населення. Запропоновано механізми регулювання підприємництва, включаючи законодавчі ініціативи, ринок послуг з розмінування, співпрацю з міжнародними організаціями та моніторинг екологічної ситуації. Екологічна безпека та відновлення біорізноманіття є критичними для сталого розвитку лісового сектору.

Ключові слова: лісовий сектор, механізми, підприємницька діяльність, екологічні проблеми, розмінування територій

Війна в Україні, що триває з 2022 року, призвела до численних екологічних і економічних викликів, особливо в лісовому секторі. З початком повномасштабного вторгнення російських військ, численні території українських лісів були заміновані. Внаслідок цього, природні ресурси, які традиційно слугували джерелом доходу та середовищем для біорізноманіття, стали неприступними та небезпечними. Згідно з даними ДП "Ліси України", наразі замінованими залишаються понад 650 тисяч гектарів лісів, що суттєво ускладнює ведення господарської діяльності [1]. У зв'язку з цим, важливо знайти ефективні механізми відновлення лісового сектору, які поєднуюватимуть регулювання підприємницької діяльності та вирішення екологічних проблем, пов'язаних із розмінуванням територій.

З початку повномасштабної агресії розміновано лише 39 тисяч гектарів лісових угідь, більшість з яких розташовані в Київській та Житомирській областях, де не було тривалих бойових дій. Водночас, реальна площа небезпечних лісів становить 171 тисячу гектарів, з яких 88 тисяч гектарів у Київській та Житомирській областях, 29 тисяч гектарів на Харківщині та 34 тисячі гектарів на півдні України. Питання розмінування стає критично важливим, адже при теперішніх темпах, коли за рік очищують близько 60 гектарів, на розмінування всіх замінованих лісів можуть піти тисячі років [2]. Це свідчить про те, що існуючі зусилля недостатні для вирішення цієї складної проблеми.

Втрата лісів не лише обмежує можливості ведення господарської діяльності, а й створює загрози для населення, оскільки ці території стають потенційними осередками неконтрольованих лісових пожеж. У лісах, де не відбулося розмінування, існує небезпека виникнення вогняних ситуацій, які можуть мати катастрофічні наслідки. Для порівняння, в Україні існує понад 4 тисячі кілометрів кварталних просік, які потребують очищення, що ще більше ускладнює ситуацію [2].

Значні руйнування інфраструктури, порушення виробничих ланцюгів та зменшення інвестицій поставили у залежність від внутрішніх і зовнішніх чинників підприємства та приватний сектор. Тому державні органи влади мають запроваджувати механізми, які б сприяли розвитку підприємництва через надання податкових пільг, спрощення адміністративних процедур та забезпечення доступу до екологічного фінансування.

Розроблена національна стратегія протимінної діяльності на період до 2033 року стала першим довгостроковим програмним документом, що визначає проблеми, які становлять загрозу національній безпеці через забруднення вибухонебезпечними предметами територій України внаслідок збройної агресії російської федерації та основні напрямки державної політики у сфері мінної діяльності. Операційний план заходів з реалізації Стратегії у 2024-2026 рр. в рамках визначених цілей передбачає ряд заходів у межах визначених завдань у розрізі стратегічних цілей, містить ключові індикатори виконання, визначені джерела фінансування і терміни виконання. Проблемні питання у сфері протимінної діяльності згруповані стосовно [3]:

- забезпечення звільнення територій від вибухонебезпечних предметів для їх безпечного і продуктивного використання;
- зниження впливу вибухонебезпечних предметів на життя та здоров'я населення;
- розбудови та посилення системи управління протимінною діяльністю.

Визначена мета щодо досягнення цілей протимінної діяльності реалізується шляхом визначення і реалізації державної політики на основі пріоритетності національних інтересів через взаємодію державних органів влади, органів місцевого самоврядування, міжнародних партнерів, гуманітарних організацій, операторів протимінної діяльності, громадянського суспільства і суб'єктів господарювання.

Для відновлення лісового сектору важливо серед ефективних механізмів регулювання підприємницької діяльності можна застосувати такі:

- впровадити нові законодавчі ініціативи, що поліпшать умови для ведення лісового господарства. Гнучкість у законодавстві дозволить швидше реагувати на зміни, пов'язані з потребами сектору, а також створити більш сприятливе середовище для інвестицій у відновлення.

- зосередитися на створенні ринку послуг з розмінування, що включає залучення підрядників та міжнародних партнерів для реалізації проектів, фінансування проектів, навчання кадрів та розвиток інноваційних технологій. Розробка технічних вимог та умов тендерів на прикладі пілотних проектів може стати першим кроком у створенні ринку послуг з розмінування та екологічної реабілітації лісів;

- налагодити співпрацю з міжнародними організаціями, яка допоможе залучити фінансування та досвід, необхідний для ефективного вирішення проблеми.

- запроваджувати механізми моніторингу екологічної ситуації на розмінованих територіях. вчасно розділяти на безпечні та небезпечні території, запобігати повторному забрудненню;

- громадське партнерство у плані створення платформ для співпраці між державними органами, бізнесом та громадськими організаціями дозволить забезпечити участь усіх зацікавлених сторін у процесі розмінування та відновлення лісів.

Підтримуємо думку фахівців щодо формування чіткої стратегії між охороною та використанням лісового фонду шляхом встановлення чітких меж щодо прав на лісокористування для запобігання можливим зловживанням (щодо державного, приватного та комунального лісового фонду та захисних насаджень) та систему державного регулювання лісового сектору та підприємницької діяльності гармонізувати із законодавством ЄС [4].

Економічне відновлення не може відбуватись без врахування екологічних аспектів, оскільки екологічні наслідки замінування територій є суттєвими і потребують уваги з боку держави та суспільства. Небезпека неконтрольованих лісових пожеж, заміновані лісові території, які стають "мертвими зонами" негативно впливають на біорізноманіття та підприємництво. Тому розмінування є не лише питанням безпеки, а й важливим етапом відновлення екосистем і економіки.

Сучасні технології розмінування суттєво прискорять процес очищення територій. Запровадження піротехнічних підрозділів, оснащених спеціалізованою технікою, може підвищити ефективність очищення. Оскільки вартість обладнання для одного піротехнічного підрозділу може становити приблизно 46 мільйонів гривень, важливо приділити особливу

увагу на диференціацію джерел екологічного фінансування. Програми з використання безпілотників (UAV) та штучного інтелекту для сканування територій є перспективним шляхом для прискорення процесу розмінування. Зокрема, випробування в Україні показали, що такі технології можуть ефективно виявляти як поверхневі, так і підземні міни, що дає змогу оперативнo очищувати території для подальшого використання [5].

Важливо також розробити стратегічний план дій, що включає етапи розмінування та відновлення лісового господарства із формуванням ринку послуг з розмінування лісу та дорожньої карти щодо моделі фінансування і залучення відповідних підрядників. Більш відповідальне ставлення до екологічних питань можуть забезпечити інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності населення щодо безпечних територій.

Відновлення лісового сектору в Україні є тривалим і складним процесом, що вимагає зусиль на всіх рівнях — від державного до місцевого. У повоєнний період ключовими питаннями будуть стояти проблеми запобігання масовій вирубці, захист лісів, відновлення експортних можливостей та розширення і розвитку галузі переробки лісу. Інтеграція екологічних аспектів у бізнес-процеси лісового сектору дозволить забезпечити стабільність і безпеку лісових ресурсів. Крім того, важливо залучити місцеві громади до процесів відбудови та управління лісовими ресурсами. Співпраця з екологічними організаціями та волонтерами сприятиме реалізації численних ініціатив, спрямованих на відновлення лісів.

Відбудова лісового сектору не лише відновить економічні можливості, а й покращить екологічну ситуацію в Україні. Справжні зусилля у цій сфері дозволять Україні відновити лісові ресурси та забезпечити безпеку для мешканців, підтримати екосистеми та запобігти виникненню нових загроз.

Список використаних джерел:

1. Публічний звіт Голови державного агентства лісових ресурсів України за 2023 рік. - URL: <https://forest.gov.ua/storage/app/sites/8/uploaded-files/%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%202023.pdf>
2. Юрій Болоховець. Розмінування лісів: місія здійсненна. - URL: https://lb.ua/blog/yurii_bolokhovets/558892_rozminuvannya_lisiv_misiya.html/
3. Про схвалення Національної стратегії протимінної діяльності на період до 2023 роу та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 рр: Розпорядження Кабінету міністрів України від 28 червня 2024 р. №616. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2024-%D1%80#Text>
4. Боніславська А. Відновлення та адаптація системи державного регулювання лісового сектору: досвід країн ЄС. - URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2024/39-2024/14.pdf>
5. United Nations Development Programme: In Ukraine, tackling mine action from all sides to make land safe again. – URL: <https://www.undp.org/eurasia/stories/ukraine-tackling-mine-action-all-sides-make-land-safe-again>